

М. Ю. Порвін,
здобувач, Академія муніципального управління

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Визначено основні напрями інтенсифікації інвестиційної діяльності в промисловості. Обґрунтовано перспективні програми використання інвестиційних ресурсів для інноваційного розвитку промислового виробництва.

Basic directions of intensification of investment activity are certain in industry. It is led to perspective programs of the use of investment resources for innovative development of industrial production.

Ключові слова: державне управління, інвестиції, інновації, інтенсифікація, конкурентні переваги, промислове виробництво.

ВСТУП

Підвищення інноваційного рівня виробництва є однією з найважливіших проблем розвитку промисловості на сучасному етапі, характерною рисою котрого є підвищення ефективності й інтенсифікації виробництва, досягнення конкурентних переваг (як на рівні підприємств, так і на рівні національної економіки) за рахунок прискореного впровадження нововведень у всіх сферах господарської діяльності.

Підвищення рівня інноваційності виробництва хоча і обумовлене науково-технічним прогресом, в кожний конкретний період часу вимагає відповідних витрат і додаткового залучення ресурсів. Якщо їх використання в кінцевому підсумку забезпечує підвищення рівня інтенсифікації виробництва, то необхідність таких екстенсивних витрат очевидна. Це визначає важливість вирішення завдань — вибору найбільш ефективного варіанту здійснення цих витрат, їх кількості та якості, конкретизації і реалізації програм використання ресурсів для забезпечення інтенсифікації виробництва на інноваційних засадах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вивченню проблеми інноваційної діяльності присвячено чимало праць вітчизняних дослідників, таких як Амоша О.І., Беленький П.Ю., Бойко

Є.І., Буркинський Б.В., Войцеховський В.Б., Геєць В.М., Захарченко В.І., Крикавський Є.В., Кузьмін О.Є., Козоріз М.А., Лукинов І.І., Михасюк І.Р., Точилін В.О., Чумаченко М.Г. Однак чимало питань теоретичного та методичного характеру потребують поглиблених досліджень. Для промислового виробництва, зокрема, важливим проблемним питанням дослідження є організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку виробництва з метою подолання негативних та посилення позитивних умов ефективного розвитку промисловості.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити основні напрями інтенсифікації інвестиційної діяльності в промисловості;

— обґрунтувати перспективні програми використання інвестиційних ресурсів для інноваційного розвитку промислового виробництва.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інтенсивний шлях розвитку виробництва містить в собі елементи екстенсивного залучення витрат ресурсів, а екстенсивний шлях розвитку включає в себе можливість відповідної інтенсифікації виробництва. Наприклад, збільшення масштабів виробництва на існуючій якійсній основі містить умови зниження умовно-постійних витрат, управлінських затрат на одиницю виготовленої про-

дукції, зниження транспортних витрат у зв'язку з можливістю більш раціонального розподілу постачальників і споживачів.

Сумісне здійснення інтенсивного і екстенсивного шляхів розвитку промислового виробництва як реалізації сукупної дії всіх виробничих факторів, результат яких визначає переважання інтенсивної (екстенсивної) форми розвитку виробництва, повинно розглядатись з точки зору забезпечення впровадження інновацій. Завдання управління факторами економічного зростання — орієнтувати використання ресурсів і досягнення мети виробництва при переважанні інтенсивного шляху розвитку виробництва на інноваційній основі [4, с.789]. З врахуванням цих положень можна дати наступну інтерпретацію інноваційності діяльності на мікроекономічному рівні. Ця діяльність по впровадженню нововведень у виробництво, які здійснюються підприємством. Початком для такої діяльності є нововведення, які необхідні для здійснення інноваційної діяльності, спрямовані на удосконалення виробничих факторів. Результатом такої діяльності є оновлення виробництва.

Висока інтенсифікація виробництва з використанням інновацій ще не свідчить про досягнення ним високої ефективності, оскільки при обмежених ресурсах і досягнутому рівні інтенсивності їх використання можуть не забезпечувати масштаби виробництва і його цільові завдання. Отже, виникає питання про необхідний рівень відповідності інтенсивності й екстенсивності в розвитку виробництва на кожний конкретний період. Дані обставини визначають необхідність розгляду оцінок рівня інтенсифікації виробництва з позицій комплексного, системного аналізу дій різних факторів інтенсивного й екстенсивного розвитку виробництва, виділення глобальних і локальних показників рівня інтенсифікації виробництва.

Можуть бути ситуації, коли в одному аспекті рівень інтенсифікації підвищується, а в іншому аспекті має протилежну тенденцію. Наприклад, такий показник — рівень інтенсифікації використання капіталовкладень для інноваційного розвитку виробництва, який може визначатися по приросту продукції, може збільшуватися, а по показнику економії від зниження собівартості продукції може знижуватися [4, с. 787].

Можна виділити загальні показники оцінки рівня інтенсифікації виробництва і часткові показники, які характеризують, наприклад, рівень інтенсифікації використання окремих видів ресурсів та ін.

У якості часткових показників оцінки рівня інтенсифікації виробництва можуть служити як традиційні показники ефективності використання різних видів ресурсів — матеріало-, фондо-, трудомісткість, так і показники, які визначають ефектив-

ність функціонування і розвитку підприємств, видів виробництв, напрямів інноваційного розвитку, впровадження інноваційних заходів.

Для макроекономічної системи на рівні національного господарства в якості показників, які характеризують результати виробництва, можуть бути національний дохід, кінцевий продукт, прибуток, підвищення потенційних можливостей подальшого інноваційного розвитку національної економіки. В якості затрат виступають сукупні витрати праці й капіталу, які визначають ці кінцеві результати. Вони можуть бути представлені через затрати живої і матеріалізованої праці, затрати ресурсів — фондів, сировинних, трудових.

Багатозначність інтерпретації показників затрат, результат є природною і для визначення інтенсифікації виробництва систем різного рівня ієрархії. Вони можуть розглядатися не тільки відносно виготовленого обсягу продукції, доданої вартості, прибутку та інших показників ефективності витрат виробничих ресурсів, які забезпечили їх досягнення, але й показників, наприклад, ефективності капіталовкладень по інноваційному розвитку виробництва, які можуть розраховуватися відносно показників економії від зниження собівартості продукції, річного економічного ефекту та інших. Однак, в якій би інтерпретації при цьому не виступали показники витрат і результатів, вони є частковими (локальними) відносно їх визначення для національного господарства.

Глобальні показники рівня інтенсифікації виробництва акумулюють дію інтенсивних і екстенсивних факторів економічного зростання і представляють результат їх дії. При цьому для виробництва можуть визначатися часткові показники рівня інтенсифікації виробництва, які розглядаються в окремих його аспектах, і часткові показники як визначення рівня інтенсифікації виробництва підсистем виробництва. Останні для підсистем виступають як глобальні показники інтенсифікації виробництва, які передбачають включення часткових показників інтенсифікації виробництва по аналогії з показниками аналізованої виробничої системи вищого рівня [1, с. 199].

Система показників ефективного виробництва, можна зауважити, ширша від систем показників його інтенсифікації, оскільки вона включає показники абсолютних величин економічного ефекту, масштабів їх досягнення в виробничій системі, тоді як показники рівня інтенсифікації виробництва характеризують ресурсну ефективність отриманого ефекту.

Розглянемо одне з важливих проблемних питань управління виробництвом, комплексного управління процесом його інтенсифікації на засадах програмного вирішення необхідних при цьому завдань. При цьому

можна виділити наступні основні умови, які мають бути прийняті до уваги.

Варіантність інноваційного розвитку виробництва при заданих цілях, яка залежить від визначення комплексного розвитку і при організації утворення резервів доцільно враховувати:

— здійснення принципу комплексності використання кінцевих результатів виробництва;

— реалізацію відповідної спеціалізації;

— забезпечення коопераційних зв'язків.

При цьому потрібно враховувати низку додаткових обмежувальних умов, які ставить інтенсифікація виробництва при відповідних рівнях його спеціалізації, концентрації, кооперування і комбінування. Так, при визначенні рівня спеціалізації виробництва є необхідним врахування таких обставин: заміщення ручної праці машинною і вплив спеціалізації на рівень ефективності матеріалізованої праці. При концентрації виробництва повинні бути враховані умови, які сприяють впровадженню систем машин, перерозподілу ресурсів, створенню нових виробництв на засадах нових технологій. При комбінуванні виробництва суттєвою стороною є забезпечення комплексного заміщення технологічних систем, більш повного використання виробничого потенціалу. Суттєвими умовами при підвищенні рівня кооперування є зміни в мережі постачальників і споживачів, що тягне за собою, з однієї сторони, деяке спрощення внутрівиробничих зв'язків, з другої — збільшення міжвиробничого постачання [2, с. 103].

Інтенсифікація виробництва ставить відповідні вимоги до рівня його технічного оснащення і організації, котра в необхідних умовах прискорення темпів інноваційного оновлення набуває динамічного характеру. Період, на котрий припадає стабілізація технологічного рівня виробництва і його організаційних форм, починає суттєво скорочуватися і не виправдана інерційність цих процесів призводить до зниження ефективності виробництва.

Стовбно динамічної пропорційності в розвитку виробництва регіону, то вона ускладнюється різноманітністю господарства. Тут можна виділити чотири аспекти цільової спрямованості його розвитку [3, с. 60]:

— вихід на соціально-економічні цілі, участь в їх досягненні: забезпечення відповідного рівня ефективності використання ресурсів, рівня ефективності використання його технологічного і виробничого потенціалів, забезпечення їх інноваційного нарощування та інтенсифікації використання в перспективі;

— вихід на галузеві цілі: забезпечення відповідної величини випуску продукції з підприємств, які розташовані на території регіону;

— вихід на міжрегіональні зв'язки: забезпечення міжрегіональних поставок з врахуванням фактора часу і характеру кооперації виробництва і транспортної мережі;

— вихід на регіональні цілі: задоволення виробничих потреб регіону і потреб його населення, забезпечення відповідного рівня розвитку його виробничої і соціальної інфраструктури.

Співставляючи наявні ресурсні можливості в регіоні, включно з використанням його технологічного і виробничого потенціалів, з потребами в них, можна виявити можливості виробництва продукції в регіоні в цілому.

Розглядаючи прямі, опосередковані й комплексні затрати на виробництво продукції по окремих операціях їх утворення, важко відслідкувати ступінь їх концентрації в окремих ланках технологічного ланцюга виробництва продуктів, процес їх утворення при відповідних умовах інноваційного розвитку виробництва в майбутньому. Очевидно, що для різних ресурсів ступінь концентрації і характер утворення затрат буде різним, також і для різних продуктів.

Досліджуючи умови технологічних зв'язків і взаємозалежність виробництв, можна визначити на цих засадах комплексність виробництв і необхідний ступінь відповідності їх масштабів розвитку і обсягів продукції. Така інформація є необхідною при створенні територіально-виробничих систем, а також обґрунтування підвищення рівня інновації використання ресурсів.

У загальному випадку способи виробництва можуть розрізнятися по технологічній організації виробництва, по використанню взаємозамінних продуктів і ресурсів, по розміщенню підприємств, по масштабах виробництва і т.п.

Основа промислового виробництва складає процес виготовлення продукції, характер котрого значною мірою визначає особливості решти процесів. Процес виробництва продукції спільно з процесами ресурсного забезпечення і збуту продукції реалізує постійне надходження (від постачальників) і трансформацію вхідних для даного виробництва ресурсів у кінцевий для даного підприємства продукт. Оскільки виробництво продукції на будь-якому промисловому підприємстві є багатоменклатурним, то потрібно відмітити, що структура процесу виробництва продукції на такому підприємстві визначається номенклатурою випущеної продукції і відповідною технологічною системою. Саме технологія визначає склад, обладнання і структуру вхідних ресурсів для виробництва відповідного продукту. Відтворювальні процеси мають дві складові: виробничо-технологічну і організаційно-управлінську. Принципова відмінність відтворювальних процесів виробничо-технологічного характеру

полягає в їх результатах, котрими для відтворювальних процесів служить новий стан виробничої інфраструктури підприємства. Стосовно організаційно-управлінської складової, то вона виконує важливі функції керуючої частини здійснення виробничих процесів при виготовленні продукції. Так, наприклад, на стадії ресурсного забезпечення в якості таких функцій можна розглядати маркетинговий пошук, переговорний процес і процедури укладення угод з постачальниками необхідних ресурсів. У той же час незалежно від особливостей господарських операцій, процесів можна виділити типові функції управління: організація діяльності, облік і контроль, аналіз, планування і прогнозування.

З урахуванням такого уявлення процесів промислового виробництва всю сукупність інновацій можна згрупувати так [5, с. 117]:

- інновації у виробничо-технічну групу;
- інновації в організаційно-управлінську групу;
- інновації у продукцію.

Таким чином, для об'єкта інновацій є ще однією ключовою ознакою класифікації промислових інновацій. Інноваційний рівень виробництва як специфічну характеристику його стану у відповідний момент часу доцільно розглядати в розрізі основних складових виробничого процесу, тобто правомірно вести мову про інноваційний рівень предметів праці, технологій — основного капіталу, продукції, виробничо-промислового персоналу, системи організації і управління виробництвом. З цього можна зробити висновок, що інноваційний рівень виробництва настільки вищий, наскільки вищий інноваційний рівень кожної його складової.

З цього випливає, що інтеграційний показник інноваційного рівня виробництва може бути визначений усередненням часткових показників. При цьому необхідною умовою такого усереднення є однакова розмірність часткових показників. Так, узагальнювальний показник інноваційного рівня випущуваної підприємством продукції можна визначати як середньозважену за питомою вагою продукції відповідного виду в загальному обсязі виробництва продукції підприємства.

При плануванні і проведенні розвитку промислового виробництва необхідно враховувати, що основними формами державного регулювання повинні бути інвестиційна політика, система оподаткування, фінансово-кредитні регулятори.

Основними напрямками інтенсифікації інвестиційної діяльності на найближчу перспективу є:

- оптимізація економічної, відтворювальної, технологічної структури інвестицій і їх інноваційного матеріально-технічного забезпечення;
- підтримка іноземних інвестицій;

— практична реалізація прискореної амортизації основного капіталу;

— розвиток ринку інвестицій та інновацій.

Концептуальні принципи структурних реформувань промислового виробництва повинні спиратись на такі положення:

— структурні реформування промисловості вимагають інвестиційно-інноваційного забезпечення;

— розвиток промислового виробництва пов'язаний зі зміною міжгалузевих пропорцій, обсягів виробництва та його диверсифікацію;

— визначення раціональної траєкторії розвитку промислового виробництва з метою забезпечення ефективного режиму його функціонування та розвитку.

Раціональний розвиток виробництва, його інтенсифікації вимагає суттєвого скорочення інвестиційного циклу, визначення черговості та комплексного розвитку різних виробництв, забезпечення їх адаптації до швидкого впровадження і освоєння інновацій.

В умовах жорстких обмежень інвестиційних коштів необхідним є вибір відповідних пріоритетів для оновлення основного капіталу. Тому пріоритет повинні отримати підприємства, котрі мають більшу спроможність до формування інвестиційних ресурсів. Остання зумовлюється низкою чинників, які характеризують технічний прогрес засобів праці у вартість, продуктивність нової та діючої техніки, питомі витрати ресурсів на виготовлення продукції, структуру виробничих фондів (співвідношення основних та оборотних фондів), вартість заміщення поточних витрат капітальними вкладеннями. З точки зору формування інвестиційних ресурсів, при інших рівних умовах, перевагу мають виробництва з більшою часткою основних виробничих фондів, оскільки амортизаційні відрахування служать джерелом відтворення виробничого потенціалу.

Критерієм доцільності використання позичкових коштів для інноваційного розвитку виробництва може служити співставлення темпів приросту інвестиційних ресурсів з величиною кредитно-процентної ставки. Для отримувача кредиту залучення позичкових коштів ефективно, коли вказані темпи більші за своєю величиною від процентної ставки.

Як зазначалось, на ефективність розвитку промислового виробництва суттєво впливає планування його інвестиційного забезпечення. Вдосконалення виробничо-галузевих (розподіл капітальних вкладень на цілі відшкодування і розширення основних виробничих фондів між різними формами відтворення, технологічних (розподіл капітальних вкладень на оновлення активної і пасивної частин основних фондів) складників утворює методологічно-прикладну основу формування системного під-

ходу до планування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку промислового виробництва та його інтенсифікації.

ВИСНОВКИ

Такий підхід до вдосконалення планування капітальних вкладень з врахуванням пріоритетного забезпечення інвестиційними ресурсами технічного переозброєння і реконструкції, максимального використання для цього власних коштів підприємства створює передумови для досягнення оптимального синтезу капіталовкладень, основних фондів, робочих місць, необхідних пропорцій між виробничими потужностями та випуском продукції.

Різномасштабне вирішення цього завдання дозволить дослідити закономірності відтворення виробничих фондів у двох діалектично взаємопов'язаних формах: як системи засобів виробництва з диференціацією відтворювального процесу на їх відшкодування та нагородження, і як сумарних фондів, закріплених за конкретними підприємствами і в їх сукупності за видами економічної діяльності. Аналіз стану збалансованої пропорційності в аспекті співвідношення та взаємодії названих форм необхідний для досягнення динамічної стійкості всього інвестиційного процесу і розробки його оптимальних схем співвідношення централізму і підприємницької ініціативи в управлінні інвестиціями. Максимальне використання власних коштів створює організаційно-економічні передумови для реалізації схеми послідовного системного вирішення питань обґрунтованості перспективних програм використання ресурсів для інноваційного розвитку промислового виробництва.

Література:

1. Бойчук Р. Проблеми мобільності міжнародних інвестицій в регіонах України та її наслідки // Регіональна економіка. — 2000. — № 3. — С. 198—208.
2. Зозуля Т.О. Міжнародне кредитування і формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні / / Фінанси України. — 2000. — № 7. — С. 102—111.
3. Козик В.В., Федоровський В.А. Оцінка ефективності інвестиційних проектів // Фінанси України. — 2003. — № 4. — С. 59—70.
4. Савчук А.В. Інновації в промисловому виробництві: класифікація і взаємодії // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлеченных иностранных инвестиций в экономику Украины. Региональный аспект: сб. науч. тр. — Донецк: ДонГУ, 2003. — С. 786—791.
5. Чистякова Н.М. Державне регулювання інвестиційного процесу в Україні // Фінанси України. — 2004. — № 3. — С. 116—120.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2009 р.